

OTVORENO DELO

U izdanju kuće „Oceanmore“ nedavno je izašla knjiga *Grad, pepeo*, roman-prvenac Ivane Rogar, autorke iz Hrvatske koja je do sada objavila i dve zbirke kratkih priča – *Tamno ogledalo* („Durieux“, Zagreb 2014) i *Tumačenje snova* („Durieux“, Zagreb 2016). Reč je o književnici rođenoj 1978. u Zagrebu, gde je 2004. i diplomirala na odsecima za komparativnu književnost i anglistiku Filozofskog fakulteta. Ivana Rogar bila je lektorka, redaktorka, spoljna saradnica u Leksikografskom zavodu Miroslav Krleža, kao i urednica u časopisima *Quorum* i *Libra Libera*. Naučne radove objavila je u brojnim regionalnim časopisima i zbornicima. Danas je urednica u izdavačkoj kući „Durieux“.

Zorana Simić: *Nakon dve zbirke kratkih priča (Tamno ogledalo i Tumačenje snova), ove godine objavili ste i svoj prvi roman, Grad, pepeo. Kako je za Vas tekao proces transformacije iz pripovedačice u romansijerku? Da li je promena forme uticala na neke druge promene u Vašem poimanju i pisanju književnosti i, ukoliko jeste, na koje to?*

Ivana Rogar: Odluku da napišem nešto duže od priče odredila je ideja o kojoj sam htjela pisati. Kao što su ideje određivale žanr kratkih priča prije toga. Ova je ideja zahtijevala dužu obradu. Iskustvo pisanja dužeg teksta bilo je, dakako, drukčije od iskustva pisanja kraćih tekstova. Ono prvo utoliko se razlikuje koliko od autora traži da ima pregledniju sliku cjeline dok je kod kratkih priča naglasak na pojedinačnom.

Z. Simić: *U romanu, kao i zbirkama, takođe insistirate i na pažljivoj i promišljenoj psihologizaciji likova, radnje i strukture, prvenstveno onoj psihoanalitičke provenijencije. Uporedo s tim, bavite se i društveno relevantnim i istorijskim temama. U kojoj meri i na koji način je za Vas značajno povezivanje ove dve sfere? U romanu Grad, pepeo stiže se utisak da su one duboko zavisne jedna od druge. Smatrate li da je bazično „trojstvo“ psihoanalize moguće i potrebno locirati i van individualne psihe?*

I. Rogar: Dvije sfere koje ste naveli inače se ne moraju prožimati. Književno djelo može biti dobro i ako ima plošne likove. Primjer za to je Kafkin *Proces* čiji su likovi namjerno lišeni svake dubine. S druge strane, djelo može imati složene, oble likove, a opet se ne baviti važnim društvenim temama da bi bilo kvalitetno. U mojem su romanu psihologizacija i društveno relevantne teme povezane jer stvaraju kontrapunkt, to jest, povijesni ekskursi kontrapunktiraju obiteljskim dionicama. Taj je kontrapunkt time izražajniji što su povijesne dionice napisane finigranim povjesničarskim diskursom. Što se tiče psihoanalize, ona ne mora biti samo sredstvo liječenja pojedinca, nego i oruđe za analizu društvenopolitičkih fenomena. U tu se svrhu njome koristi Slavoj Žižek. Moj interes za psihoanalizu leži u području jezika pa stoga i književnosti.

Z. Simić: *Roman je, zahvaljujući tome što se pojavio u jeku pandemije izazvane virusom Kovid-19, dobio neočekivani profetski potencijal, koji je često istican u kritici. Smatrate li, iz sadašnje perspektive, da je ova zanimljiva podudarnost bitno uticala na recepciju knjige? Kako ste je doživeli u prvom trenutku, a kako Vam se čini sada?*

I. Rogar: Isprva sam se zgrozila, jer sam pomislila da će publika roman doživjeti kao tekst o pandemiji. To bi zapravo bio jeftin trik za pridobijanje njezine naklonosti. Međutim, intervjui su riješili stvar i čini mi se da svako tko želi znati o čemu je knjiga, može to pročitati u bilo kojem od tih intervjua. Onima koje ne zanima ostavljam slobodu interpretacije, jer kad autor pusti tekst u javnost, teško više može upravljati njegovim značenjem i interpretativnim praksama. Svako je djelo više ili manje otvoreno i dopušta upisivanje novih tumačenja.

Z. Simić: *Da li ste, tematizujući stanje oružanog sukoba, koje se u romanu uspostavlja prečutno i suptilnim tekstualnim nagoveštajima, imali u vidu kontekst devedesetih godina na jugoslovenskom podneblju i ratova koji su se tada vodili? Kako procenjujete značaj te teme u savremenom književnom kontekstu?*

I. Rogar: Tema balkanskih ratova iz devedesetih svakako je relevantna, jer ti su nas ratovi obilježili na razne načine. Međutim, u mojem romanu nije riječ o konkretnom ratu niti o određenoj državi. Nema toponima, a vremenske odrednice mogu se samo naslutiti (na primjer, pri spominjanju električnih uređaja). Namjera mi je bila pisati o ratu općenito, jer on je bio i uvijek će biti važna tema, bez obzira na to što pisanje neće spriječiti nove oružane sukobe. Pisanje i čitanje nam pomaže da osvijestimo kao pojedinci mehanizme njegova djelovanja.

Z. Simić: *Opredelivši se za svojevrsne enciklopedijske ekskurse, insistirali ste na pažljivom i utemeljenom pristupu istorijskim zbivanjima čiji je zajednički imenitelj rat. Kako je tekao proces inkorporiranja ovih sekvenci?*

I. Rogar: Povijesne sekvence su poredane tako da prva opisuje kako dolazi do rata, druga govori o oružju, treća o samom tijeku rata, a posljednja o posljedicama koje su uvijek gadne. S obzirom na to da glavne pripovjedne linije ne govore o određenom ratu, u povijesnim dijelovima, koji pak jesu o konkretnim sukobima, bilo mi je važno da budu vremenski i zemljopisno što udaljeniji i nepovezaniji, to jest da predstavljaju simbole početka, trajanja i posljedica.

Z. Simić: *Kako biste ocenili značaj feminističkih ideja za sopstveni književni izraz, i kako se to odražava na roman Grad, pepeo? Čini se da je lik Nataše pažljivo izgrađen u cilju da se ukaže na podređen položaj žena, koji postaje posebno ogoljen i hipertrofirani u uslovima vanrednih (ratnih) stanja.*

I. Rogar: Nataša se nalazi u klasičnoj patrijarhalnoj situaciji u kojoj sve kućanske poslove mora odraditi sama, a s obzirom na to da je situacija zbog rata sve luđa, ti su poslovi sve zahtjevniji pa ona nužno zbog toga psihički ispašta. Što se tiče mojeg svjetonazora, bilo da

je riječ o feminizmu, socijalizmu ili antifašizmu, bilo bi teško ne upisati nijedan njegov dio u tekst koji proizvodim. Iako mi prvotno nije bila namjera pisati feminističku pripovjednu prozu, iz ovoga što je dosad nastalo, feminizam ipak progovara iako ne toliko snažno kao djelima nekih drugih autorica, poput Nore Verde i Luize Buharove.

Z. Simić: *I zbirke priča i roman kritika i književna publika dočekale su, uglavnom, sa vrlo pohvalnim reakcijama. Šta one predstavljaju za Vas i u kojoj meri Vam je važno prisustvo i prihvaćenost u književnoj javnosti?*

I. Rogar: Lagala bih kad bih rekla da mi nije važna reakcija kritike i publike. Ne pišem samo za sebe. Pisanje je čin komunikacije i ne bi trebalo biti mrmljanje sebi u bradu. Neka-ko mislim da ako već pustimo tekst van, onda to činimo da ga drugi konzumiraju, u protivnom bismo ga ostavili u ladici. Kritike i reakcije publike manje taštım autorima mogu poslužiti da poboljšaju svoj rad. Na primjer, kritičar Dinko Kreho je za zbirku *Tumačenje snova* napisao da se u njoj previše držim stvarnih pojedinosti poput imena ulica. Mislim da je imao pravo, jer se priča gubi u tim podacima ako gomilanje nije tendenciozno.

Z. Simić: *Kako vidite aktuelno stanje u regionalnom književnom polju, naročito s obzirom na to da ste autorka, a da su autorke u njemu često sistemski marginalizovane?*

I. Rogar: Uočljivo je da se danas autoricama daje više prostora, nego što je to bio slučaj prije deset godina. Više žena objavljuje knjige i o tim se knjigama zaista piše u medijima. Međutim, nagrade se i dalje većinom dodjeljuju muškarcima. Povremeno se među njima nađe neka autorica, a onda opet niz muškaraca. Dakle, ljudi ako i čitaju žene, nisu još u stanju raščistiti sami sa sobom da žene mogu pisati vrhunska književna djela, koja nisu baš ništa lošija od djela njihovih muških kolega.

Z. Simić: *Koje autore i autorke u regionalnom kontekstu smatrate posebno značajnim, i iz kojih to razloga?*

I. Rogar: Možda bi najpoštenije bilo reći da volim autore čija smo djela objavili u nakladi „Durieux“, s obzirom na to da su izabrani na osnovi njihovog dotadašnjeg rada. To su Petar Matović, čiji rad pratim dulje od deset godina. Njegova je poezija fantastična. Zadire duboko i zahtijeva promišljanje; Lejla Kalamujić koja piše angažirano i to tako da se u njezinoj i te kako politički nabijenoj literaturi ne gubi književni glas; te Danilo Lučić koji je upravo objavio sjajnu zbirku pripovijedaka i u čijem se pripovijedanju vidi velik trud i poznavanje teorije i povijesti književnosti. Neću pretjerati ako kažem da je jezik pojedinih Lučićevih priča u rangu književnih klasika. Od teoretičara, autorica koju neizmjereno cijenim je profesorica Svetlana Slapšak. Izuzetno sam sretna zbog prilike da objavimo njezinu knjigu. Međutim, mnogo je regionalnih autora koje još nisam imala prilike čitati, a to ću s vremenom, nadam se, ispraviti.

Z. Simić: *Koliko na Vaš književni rad utiče činjenica da ste ujedno i urednica? Da li Vam ona pomaže da dođete do što samosvojnijeg i artikulisanijeg izraza? Da li olakšava Vaše pisanje ili predstavlja dodatni izazov?*

I. Rogar: Trudim se odvojiti ta dva rada – vlastito pisanje i uređivanje tuđih tekstova. Dakako da na svakog pisca utječu tekstovi koje pročita, ali ne želim prisvajati niti oponašati tuđu poetiku. Nastojim pronaći vlastiti glas i vlastite načine pisanja. Također, prilikom iščitavanja tuđeg teksta teško mi je usporedno pisati vlastiti, jer oboje zahtijevaju posvećenost pa pišem kada se donekle odmorim od rada na tuđem rukopisu.

Z. Simić: *Šta je za Vas do sada bilo najpodsticajnije i najvažnije kada je reč o kritičkoj i čitačkoj recepciji vaših tekstova?*

I. Rogar: Najbolji je osjećaj kada netko prepozna što ste htjeli prenijeti, pogotovo kad prepozna više slojeva te komunikacije. To je možda najbolja nagrada za pisanje i potvrda da ste uspjeli.